

โรคระบาดในยุคโลกาภิวัตน์กับความท้าทายของรัฐและสังคมระหว่างประเทศ (๒)^๑

ลัฐกา เนตรทัศน์^๒

บทนำ

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดในด้านวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะการติดต่อสื่อสารและการไหลบ่าของข้อมูลอย่างไร้พรมแดน ทั้งยังมีอิทธิพลต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยด้านเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่าแต่ละรัฐเกิดการพึ่งพาพึ่งกันมากขึ้นก่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศและระหว่างภูมิภาคที่ส่งเสริมให้แต่ละประเทศได้มีปฏิสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนข้ามชาติ จึงเกิดการเคลื่อนไหวของผู้คนและทรัพยากรจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ในบริบทของความมั่นคงแห่งรัฐและเสถียรภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อิทธิพลจากโลกาภิวัตน์ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ภัยคุกคามความมั่นคงเปลี่ยนแปลงไปและสร้างความกังวลในหลายประเด็นให้กับสังคมระหว่างประเทศ ในแง่ของภัยคุกคามภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์มีลักษณะหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้นกว่าในอดีตที่เคยเป็นภัยความมั่นคงอันเกิดจากรัฐและรุกรานความเป็นอยู่ของรัฐ เช่น การล่าอาณานิคม สงครามขนาดใหญ่ และการใช้กำลังทหารกลายเป็นภัยคุกคามความมั่นคงที่ไม่ได้เกิดจากตัวแสดงที่เป็นรัฐเพียงอย่างเดียว แต่เป็นภัยที่เกิดจากตัวแสดงอื่นที่มีใช้รัฐ (non-state actor)^๓ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติธรรมชาติ รวมถึงปัญหาด้านการสาธารณสุขหรือประเด็นเรื่องสุขภาพ เช่น การเกิดโรคระบาดและโรคอุบัติใหม่ ซึ่งล้วนเป็นปัญหาที่มีได้จำกัดพื้นที่และขอบเขต แต่สามารถขยายความรุนแรงเป็นวงกว้างที่ส่งผลกระทบต่อข้ามพรมแดนของรัฐหรือข้ามภูมิภาคได้ ตลอดจนเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลอย่างเชื่อมโยงไปยังด้านอื่นอีกด้วย

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประสบปัญหาการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสซึ่งเป็นที่มาของโรคระบาดอย่างรุนแรงภายในภูมิภาค เช่น กรณีการระบาดของเชื้อไวรัส Human immunodeficiency virus หรือเชื้อ HIV สาเหตุของโรคเอดส์ กรณีการระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ H5N1 สาเหตุของโรคไข้หวัดนกเมื่อระหว่างปี พ.ศ. ๒๐๐๓ - ๒๐๐๔ การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสาเหตุของโรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome: SARS) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๖ และโรคเมอร์ส (Middle East respiratory syndrome coronavirus: MERS-CoV) รวมถึงการระบาดของไวรัสโคโรนา - ๑๙ (Coronavirus Disease-2019: COVID-19) ซึ่งเป็นโรคอุบัติใหม่ในปี ค.ศ. ๒๐๑๙ เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในภูมิภาคเอเชีย^๔ และได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็วยังภูมิภาคอื่นทั่วโลกภายในระยะเวลา ๓ เดือน ทั้งนี้ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของเชื้อไวรัสและโรคระบาดในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ปัญหาดังกล่าวยากต่อการจัดการและควบคุม

^๑ บทความนี้เผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

^๒ บุคลากรจัดทำฐานข้อมูลกฎหมาย ฝ่ายอาเซียนและกิจการต่างประเทศ กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๓ Mabee, B. (2009). *The Globalization of Security*. London: Palgrave Macmillan.

^๔ พบผู้ติดเชื้อครั้งแรกในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

โรคระบาดและโรคอุบัติใหม่จึงกลายเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงในทางระหว่างประเทศในฐานะของภัยคุกคามความมั่นคงของรัฐ^๕ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของประชาชนเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อรัฐในด้านอื่น บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการอภิปรายเกี่ยวกับภาพรวมเรื่องโรคระบาดและผลกระทบจากวิกฤตการระบาดของโรคติดต่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแบ่งเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ โลกาภิวัตน์กับโรคระบาดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และส่วนที่ ๒ โรคระบาดในฐานะของภัยคุกคามที่ทำนายรัฐและสังคมระหว่างประเทศ

วิกฤตการระบาดของโรคติดต่อ: ความท้าทายของรัฐและสังคมระหว่างประเทศ

การระบาดของโรคติดต่อเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ทั้งยังสร้างความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต และในขณะเดียวกัน หากการระบาดของโรคยกระดับความรุนแรงจนเป็นภาวะวิกฤต ซึ่งอาจเป็นเพราะการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วเป็นวงกว้างทั้งในประเทศและแพร่ระบาดไปในหลายภูมิภาคทั่วโลกจนทำให้มีผู้ติดเชื้อหรือเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เช่น กรณีการระบาดของโรคเอดส์ โรคซาร์ส โรคเมอร์ส โรคไข้หวัดนก รวมถึงการแพร่ระบาดอย่างหนักของไวรัสโคโรนา - ๑๙ (Covid19) โรคอุบัติใหม่ในปี ค.ศ. ๒๐๑๙ ซึ่งภายในระยะเวลา ๓ เดือนนับแต่การพบผู้ติดเชื้อครั้งแรกในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๒๐๑๙ ไวรัสดังกล่าวได้แพร่กระจายในเวลาอันรวดเร็วไปทั่วทุกภูมิภาคทั่วโลก โดยในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๒๐๒๐ มีรายงานการพบผู้ติดเชื้อ ๘๐,๔๒๗ คน และมีผู้เสียชีวิต ๒,๗๑๒ คน^๖ ทั้งนี้ วิกฤตการระบาดของโรคติดตอยังสามารถส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อรัฐทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและเสถียรภาพในสังคมระหว่างประเทศได้อีกด้วย

ในด้านเศรษฐกิจ วิกฤตการระบาดของโรคติดตอยมีผลกระทบเชิงลบอย่างชัดเจนต่อภาพรวมเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก ปัญหาโรคระบาดเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ^๗ โดยเฉพาะประเทศที่มีภาคการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นภาคส่วนที่จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตการระบาดของโรคติดต่อ โดยเฉพาะธุรกิจการบินและโรงแรมเป็นธุรกิจที่จะได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการยกเลิกการท่องเที่ยวเดินทางในพื้นที่ที่มีการระบาดของอย่างหนักของโรค เช่น ช่วงการระบาดของโรคซาร์ส ปี ค.ศ. ๒๐๐๒ - ๒๐๐๓ สายการบินของประเทศสิงคโปร์และไทยได้รับผลกระทบอย่างหนัก โดยประสบปัญหาขาดทุนจากการยกเลิกเที่ยวบินและได้รับความเสียหายเป็นมูลค่ากว่า ๑ พันล้านบาท^๘ การระบาดของโรคซาร์สส่งผลให้สถานการณ์การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซบเซาลง นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เคยเข้ามาท่องเที่ยวปีละ

^๕ McInnes, C. (2009). National Security and Global Health Governance. In A. Kay, & O. D. Williams, *Global Health Governance* (pp. 42-56). London: Palgrave Macmillan.

^๖ ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓). *สรุปสถานการณ์โรคโควิด-19 ระบาดทั่วโลก (26 ก.พ. 2563)*. สืบค้นเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จาก <https://thestandard.co/coronavirus-update-260263/>

^๗ Smith, K. M., Machalaba, C. C., Seifman, R., Feferholtz, Y., & Karesh, W. B. (2019). Infectious disease and economics: The case for considering multi-sectoral impacts. *One Health*.

^๘ กนกพร สัจวารประเสริฐ. (๒๕๕๙). *ความร่วมมือระหว่างประเทศ โลกาภิวัตน์กับโรคระบาดในยุคโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (ซาร์ส) ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๖*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๓๕ ล้านคนลดลง^๙ และโดยภาพรวมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงถึงร้อยละ ๒๐ - ๗๐ ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๒๐๐๓^{๑๐} นอกจากนี้ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank) ได้ประเมินความเสียหายทางเศรษฐกิจจากการระบาดของโรคซาร์สในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีมูลค่าความเสียหายประมาณ ๑๘ พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยสูญเสียรายได้ทางเศรษฐกิจจากผู้ติดเชื้อคนละประมาณ ๒ ล้านเหรียญสหรัฐ^{๑๑} เช่นเดียวกับกับกรณีการระบาดของไวรัสโควิด - ๑๙ ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ มีผลทำให้หลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สูญเสียรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เช่น ประเทศไทยได้มีการปรับเป้าหมายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ลดลง โดยประเมินจำนวนนักท่องเที่ยวที่อาจลดลงจากวิกฤตการระบาดของไวรัสโควิดไว้ที่ ๕ ล้านคน และความเสียหายจากการสูญเสียรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ๒.๕ - ๓ แสนล้านบาท^{๑๒} ในขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของสิงคโปร์ได้รับผลกระทบอย่างหนักเช่นเดียวกัน โดยสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญและเมืองท่องเที่ยวต้องสูญเสียนักท่องเที่ยววันละ ๑๘๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ คน ทั้งยังส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ที่อาจลดลง ทั้งยังมีการประเมินว่าการระบาดครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อสิงคโปร์ยิ่งกว่าการระบาดของโรคซาร์สในทศวรรษก่อนอีกด้วย^{๑๓}

นอกจากนี้ ผลกระทบทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากวิกฤตการระบาดของโรคติดต่อในภูมิภาคยังส่งผลให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดการปัญหาจำนวนมาก โดยประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่มีรายได้น้อยจะได้รับผลกระทบในส่วนนี้ยิ่งกว่าประเทศอื่น จะเห็นได้ว่าในช่วงที่มีการระบาดของโรคไข้หวัดนกปี ค.ศ. ๒๐๐๓ - ๒๐๐๔ ภายในภูมิภาคมีการทำลายสัตว์ปีกเพื่อการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรค เช่น ในเวียดนามมีการทำลายสัตว์ปีกกว่า ๔๕ ล้านตัว สูญเสียงบประมาณในการจัดการประมาณ ๑๑๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐ^{๑๔} ในขณะเดียวกัน การใช้มาตรการควบคุมการนำเข้าสัตว์ปีกจากประเทศ

^๙ Coker, R. J., Hunter, B. M., Rudge, J. W., Liverani, M., & Hanvoravongchai, P. (2011). Emerging infectious diseases in southeast Asia: regional challenges to control. *Health in Southeast Asia* 3, 599-609.

^{๑๐} Ranganathan, V. (2009, April 27). Q&A: Swine flu: Is SARS a guide for the economic impact? Retrieved February 23, 2020, from Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-flu-asia-sars-qanda-sb/qa-swine-flu-is-sars-a-guide-for-the-economic-impact-idINTRE53Q1L020090427>

^{๑๑} Asian Development Bank. (2003). *Assessing the impact and cost of SARS in Developing Asia. In: Asian development outlook 2003 update*. Retrieved February 23, 2020, from Asian Development Bank: <http://www.adb.org/documents/books/ado/2003/update/sars.pdf>

^{๑๒} พรไพลิน จุลพันธ์. (๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓). *หั่นเป้าต่างชาติเที่ยวไทย ๖๖ ล้านคน*. สืบค้นเมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จาก กรุงเทพธุรกิจ: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/865345>

^{๑๓} Xinghui, K. (2020, February 14). *Coronavirus: economic impact of Covid-19 already worse than Sars, says Singapore PM*. Retrieved February 23, 2020, from South China Morning Post: <https://www.scmp.com/week-asia/economics/article/3050666/coronavirus-economic-impact-covid-19-already-worse-sars-says>

^{๑๔} Moizer, B. F., Roberton, S., Edmunds, Edmunds, K., & Bell, D. J. (2009). Avian Influenza H5N1 and the Wild Bird Trade in Hanoi, Vietnam. *Ecology and Society*.

ในภูมิภาคที่มีการระบาดของโรคไข้หวัดนก ส่งผลให้ประเทศที่มีการส่งออกสัตว์ปีกได้รับผลกระทบอย่างหนัก โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีการส่งออกสัตว์ปีกลดลงถึงร้อยละ ๗๕ ในไตรมาสแรกของปี ค.ศ. ๒๐๐๔^{๑๕}

วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อไม่เพียงแต่จะสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อรัฐในแง่ของการเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของรัฐอีกด้วย แม้จะเป็นที่ชัดเจนว่า วิกฤตการแพร่ระบาดที่รวดเร็วและรุนแรงของโรคติดต่อจะเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อความมั่นคงปลอดภัยด้านสุขภาพของประชาชนทุกคนภายในรัฐ โดยความมั่นคงด้านสุขภาพถือเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงมนุษย์^{๑๖} ซึ่งรัฐย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความคุ้มครอง ความตื่นตัวในประเด็นดังกล่าวเห็นได้จากกรณีแพร่ระบาดของโรคติดต่อสำคัญที่แผ่ขยายไปยังหลายพื้นที่ทั่วโลกโดยที่ยากต่อการควบคุม ตลอดจนจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตที่เพิ่มขึ้นจนเป็นที่น่ากังวล ประกอบการสิ้นสุดของยุคสงครามเย็นที่ทำให้มุมมองเกี่ยวกับภัยคุกคามความมั่นคงของรัฐเปลี่ยนแปลงไป^{๑๗} จึงทำให้ประเด็นเรื่องความมั่นคงด้านสุขภาพเป็นวาระที่รัฐให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากความพยายามในการพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศเพื่อป้องกัน ควบคุม และตอบสนองต่อปัญหาโรคระบาด ตลอดจนการสร้างร่วมมือด้านสุขภาพและการสาธารณสุขทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก นอกจากนี้ วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อยังเป็นภัยคุกคามที่ทำลายความเชื่อมั่นของรัฐบาล กล่าวคือ หากการระบาดของโรคเกิดขึ้นภายในรัฐที่มีความเปราะบางหรืออ่อนแอ โดยรัฐไม่สามารถที่จะสร้างความมั่นใจหรือรับรองความมั่นคงปลอดภัยให้กับประชาชนภายในรัฐได้ เช่น การขาดมาตรการหรือระบบสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ และขาดการใช้มาตรการคุ้มครองขั้นพื้นฐานเมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นจนทำให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ภาวะดังกล่าวย่อมทำให้รัฐนั้นขาดความน่าเชื่อถือและอาจเป็นหนึ่งในปัญหาที่ทำให้รัฐนั้นกลายเป็นรัฐล้มเหลว (failed state) ได้^{๑๘} ในทางตรงกันข้าม หากรัฐสามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้เมื่อเกิดการระบาดของโรคขึ้นย่อมทำให้รัฐนั้นมีลักษณะเป็นรัฐเข้มแข็ง (strong state) และได้รับความไว้วางใจจากประชาชน รวมทั้งมีภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือในสายตาของประชาคมโลกอีกด้วย จึงได้เห็นการใช้นโยบายหรือมาตรการเข้มงวดในช่วงที่มีการระบาดอย่างหนักของโรคติดต่อ เช่น วิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา - ๑๙ หลายประเทศมีการสั่งยกเลิกเที่ยวบินและยกเลิกเส้นทางการบินบางส่วน โดยเฉพาะเส้นทางการบินจากประเทศจีนและพื้นที่เสี่ยง เช่น สายการบินของประเทศเวียดนามมีการประกาศระงับเที่ยวบินจากประเทศ

^{๑๕} Taha, F. A. (2007). How Highly Pathogenic Avian Influenza (H5N1) Has Affected World Poultry-Meat Trade. *A Report from the Economic Research Service*, 7. Retrieved February 23, 2020, from https://www.ers.usda.gov/webdocs/publications/37402/12273_ldpm15902_1_.pdf?v=0

^{๑๖} United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2013). Human Security in 2013 – A Year in Review. *News Letter*, 1. Retrieved February 23, 2020, from Human Security Course: <https://www.unocha.org/sites/dms/HSU/Newsletter%2010th%20Edition%20-%20Final%20version%202.pdf>

^{๑๗} Saker, L., Lee, K., Cannito, B., Gilmore, A., & Campbell-Lendram, D. (2004). *Globalization and infectious diseases: A review of the linkages*. Geneva: World Health Organization.

^{๑๘} อ่างแก้ว เชิงอรุณที่ ๓.

จีน ฮองกง และมาเก๊า ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลประกาศนโยบายให้ยกเลิกการเดินทางจากประเทศจีน^{๑๙} สายการบินของประเทศไทยปรับลดและยกเลิกเส้นทางการบินจากประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้และสิงคโปร์^{๒๐} ในขณะที่รัฐบาลสิงคโปร์มีการใช้มาตรการคัดกรองนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากประเทศจีนอย่างเข้มงวด รวมทั้งระงับวีซ่าของนักท่องเที่ยวจีนเพื่อชะลอการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - ๑๙^{๒๑} เช่นเดียวกันกับ มาตรการของรัฐบาลมาเลเซียที่ประกาศระงับการออกวีซ่าและการเดินทางเข้าประเทศของชาวจีนที่มาจาก เมืองอุฮั่นและเมืองในมณฑลหูเป่ย์^{๒๒} นอกจากการใช้มาตรการดังกล่าวจะทำให้เห็นถึงการให้ความสำคัญ ค้ำครองความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนภายในรัฐ ในขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงศักยภาพและความสามารถของรัฐในการจัดการปัญหาโรคระบาดอีกด้วย

ในอีกแง่หนึ่ง วิกฤตการระบาดของโรคติดต่อยังส่งผลในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อเกิดการระบาดของโรคอย่างรุนแรงย่อมนำมาซึ่งการใช้มาตรการป้องกันที่เข้มงวดเพื่อคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัยให้กับประชาชนภายในรัฐ ตลอดจนรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของรัฐ อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องสุขภาพและการให้ความช่วยเหลือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมนุษยธรรม หากเกิดสถานการณ์ที่ทำให้รัฐต้องตัดสินใจระหว่างการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติกับปฏิบัติตามหลักมนุษยธรรม ดังเช่นที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการระบาดอย่างหนักของไวรัสโควิดเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๒๐ กรณีเรือท่องเที่ยวเวสเตอร์ดัม (Westerdam) ที่มีผู้โดยสารเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ ๑,๔๕๕ คน และลูกเรือ ๘๐๒ คนถูกปฏิเสธการเข้าเทียบท่าที่ประเทศฟิลิปปินส์ ใต้หวัน ญี่ปุ่น และเกาหลี เนื่องจากเกิดข้อกังวลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - ๑๙ ในประเทศปลายทาง ในขณะที่ประเทศไทยได้รับแรงกดดันจากประชาคมโลกให้รับเรือดังกล่าวเข้าเทียบท่า โดยมีการเปิดเผยข้อมูลการเจรจาระหว่างรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขกับผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก (WHO) เกี่ยวกับการรับเรือเข้าเทียบท่าและให้ความช่วยเหลือ รวมถึงส่งต่อผู้โดยสารและลูกเรือกลับประเทศต่อไป แต่ท้ายที่สุดประเทศไทยไม่ได้มีการรับเรือดังกล่าว โดยเรือเวสเตอร์ดัมได้เข้าเทียบที่ท่าเรือสีหนุ ประเทศกัมพูชา^{๒๓} จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ดังกล่าวทำให้หลายประเทศตกอยู่ในภาวะที่ยากต่อการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาถึงผลกระทบอย่างรอบด้าน แม้ท้ายที่สุดทุกประเทศจะตัดสินใจบนพื้นฐานของการคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ ไม่เว้นแม้กระทั่งประเทศกัมพูชาที่ยินยอมให้เรือเวสเตอร์ดัมเข้าเทียบท่าในประเทศ ซึ่งมีข้อสังเกตจากนาย Phil Robertson รองผู้อำนวยการ

^{๑๙} Pallini, T. (2020, February 7). *At least 73 airlines have canceled flights to China amid coronavirus fears*. Retrieved February 24, 2020, from Business insider: <https://www.businessinsider.com/airlines-canceling-changing-flights-to-china-amid-coronavirus-fears-2020-1>

^{๒๐} สุประพันธ์ เปลี่ยนจันอัด. (๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓). *มาตรการสายการบินและการเปิดรับนักท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ ในสถานการณ์โควิด-19*. สืบค้นเมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จาก The Momentum: <https://themomentum.co/airlines-preventive-measures-covid-19/>

^{๒๑} Reuters and South China Morning. (2020, January 30). *Singapore to bar recent visitors to China*. Retrieved February 24, 2020, from Bangkok Post: <https://www.bangkokpost.com/world/1847899/singapore-to-suspend-entry-to-travellers-with-recent-china-travel-history>

^{๒๒} อ่างแล้ว เชิงอรุณที่ ๑๗.

^{๒๓} *สรุปตรามาเรือสำราญ Westerdam วิกฤตไวรัสโควิด-19 อธิบายแบบเข้าใจง่าย*. (๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓). สืบค้นเมื่อ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จาก เวิร์คพอยท์ นิวส์: <https://workpointnews.com/2020/02/13/westerdam-virus/>

ฝ่ายภูมิภาคเอเชียของฮิวแมนไรท์วอตช์ (Human Rights Watch) เกี่ยวกับท่าทีของกัมพูชาต่อสถานการณ์ดังกล่าวโดยชี้ว่าการตัดสินใจให้เรือเวสเตอร์ดัมเข้าเทียบท่าในกัมพูชามีนัยสำคัญในแง่ของการรักษาความเป็นพันธมิตรของกัมพูชาในสายตาของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป^{๒๔} แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปฏิเสธไม่ให้มีการเทียบท่าของเรือเวสเตอร์ดัมด้วยข้อกังวลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด แต่ยังคงได้เห็นการแสดงออกซึ่งความมีมนุษยธรรมจากท่าทีของประเทศไทยที่ส่งเรือส่งเรือหลวงภูมิพลเฝ้าสังเกตการณ์ในระยะใกล้เคียงกับเรือเวสเตอร์ดัมเพื่อเตรียมความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อได้รับการร้องขอ^{๒๕} โดยสรุปจึงเห็นได้ว่าวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อไม่เพียงแต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากมีลักษณะเป็นปัญหาข้ามพรมแดนจึงทำให้การจัดการหรือการแสดงออกซึ่งท่าทีของรัฐหนึ่งส่งผลกระทบต่อรัฐอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิกฤตดังกล่าวจึงมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อสังคมระหว่างประเทศ

บทสรุป

ประเด็นเรื่องสุขภาพและการสาธารณสุขเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของทุกคน อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการระบาดของโรคติดต่อที่รุนแรงและแพร่กระจายอย่างรวดเร็วย่อมทำให้ผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวไม่จำกัดอยู่เพียงในระดับปัจเจก หากแต่ผลกระทบนั้นยังแผ่ขยายไปยังมิติอื่น โดยเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของรัฐ ซึ่งวิกฤตการระบาดของโรคติดต่อสามารถสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจได้ในหลายภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนส่งผลในเชิงลบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศและภูมิภาค นอกจากนี้ วิกฤตการระบาดของโรคติดตอยังเป็นเรื่องที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐในลักษณะที่เป็นปัญหาท้าทายการใช้อำนาจ เพราะการแพร่ระบาดที่กระจายเป็นวงกว้างอย่างรวดเร็วนั้นยากต่อการควบคุมหรือแก้ไขให้สงบยุติลงได้อย่างสิ้นเชิงด้วยการใช้อำนาจรัฐที่มีอยู่ หากแต่ต้องอาศัยความสามารถและศักยภาพในการตอบสนองจัดการอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้น การระบาดของโรคติดต่อที่เป็นไปอย่างไม่จำกัดพื้นที่จึงทำให้มีลักษณะเป็นปัญหาข้ามพรมแดน การตัดสินใจหรือการจัดการปัญหาของรัฐหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อรัฐอื่นด้วยอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งยังส่งผลไปถึงภาพรวมของสังคมระหว่างประเทศอีกด้วย โดยสรุปจึงเห็นได้ว่าวิกฤตการระบาดของโรคติดต่อเป็นหนึ่งปัญหาสำคัญของศตวรรษที่ ๒๑ ที่ท้าทายรัฐและประชาคมโลกเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผลักดันให้ประชาคมโลกจะต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถเพื่อการป้องกัน ควบคุม และตอบสนองต่อปัญหาที่ยากและซับซ้อนนี้ต่อไป

^{๒๔} ไคโรนา : ฮุน เซนชู “มนุษยธรรม” รับเรือสำราญเทียบท่ากัมพูชา ท่ามกลางข้อกล่าวหาละเมิดสิทธิมนุษยชน. (๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓). สืบค้นเมื่อ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จาก บีบีซี ไทย: <https://www.bbc.com/thai/international-51493357>

^{๒๕} ทร.พร้อมช่วยเรือสำราญ Westerdam ด้านมนุษยธรรม. (๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓). สืบค้นเมื่อ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จาก ฐานเศรษฐกิจ: <https://www.thansettakij.com/content/421477>